

**RAPORT Z BADAŃ NAD SKUTKAMI USTAWY O OGRANICZENIU HANDLU W NIEDZIELE
I ŚWIĘTA ORAZ W NIEKTÓRE INNE DNI**

- aspekty prawne, psychologiczne, społeczne i gospodarcze

Opracowano na zlecenie Krajowego Sekretariatu Banków, Handlu i Ubezpieczeń
NSZZ „Solidarność”

Agnieszka Warchał

Mateusz Warchał

n|e|x|t|men HR consulting

ul. Gliwicka 12/12 Katowice

www.nextmen.pl

Konsultacja merytoryczna narzędzia badawczego: Centralny Instytut Ochrony Pracy –
Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie

WPROWADZENIE

W dniu 1 marca 2018 roku weszły w życie zapisy *Ustawy o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni* (dalej: ustawa). Podjęcie prac legislacyjnych rozpoczęło się z chwilą złożenia przez Komitet Obywatelskiej Inicjatywy Ustawodawczej „Wolna Niedziela” projektu ustawy ustalającego w swych założeniach zasady zakazu handlu¹ w placówkach handlowych oraz w podmiotach działających na rzecz handlu w niedziele i święta² oraz ustalenie zasad godzinowego ograniczenia handlu w te dni. Ponadto zapisy projektu ustawy przewidywały odstępstwa od zakazu handlu poprzez ustalenie katalogu podmiotów gospodarczych, które zgodnie z zakresem usług lub/i formą prowadzenia działalności będą mogły prowadzić działalność w niedziele i święta.

Jak podkreślali inicjatorzy projektu, do momentu wprowadzenia przedmiotowej ustawy zakaz handlu w placówkach handlowych uregulowany był jedynie w § 1 art. 151^{9a} Kodeksu pracy. Ponadto w dalszej części artykułu ustawodawca wskazał, że praca w niedziele jest dozwolona w placówkach handlowych przy wykonywaniu prac koniecznych ze względu na ich użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności. Zapisy te niejednokrotnie budziły wątpliwości interpretacyjne, a zdaniem wielu ekspertów ochrona wolnej od pracy niedzieli nie była skutecznie zapewniona.

Pomysłodawcy projektu w toku analizy przesłanek prawnych i ekonomicznych uznali, że zmiany w Kodeksie pracy, które wprowadzałyby zakaz pracy w niedziele, podobnie jak w przypadku świąt, są niewystarczające. Istniała bowiem uzasadniona obawa, że pracodawcy mimo zakazu zatrudniania w niedziele stosowaliby inne formy świadczenia pracy np.: umowy cywilnoprawne, które nie są regulowane przepisami Kodeksu pracy.

W badaniach własnych, które przeprowadził Krajowy Sekretariat Banków, Handlu i Ubezpieczeń NSZZ „Solidarność” w grupie prawie 1000 osób zatrudnionych w sklepach wielkopowierzchniowych otrzymano wyniki jednoznacznie wskazujące na potrzebę

¹ Na potrzeby niniejszego raportu pojęcia: „zakaz handlu”, „ograniczenie handlu”, „wolna niedziela” używane są zamiennie w zależności od kontekstu, w którym występują, natomiast ze względu na powszechnie występujące w opinii społecznej odczucie ułatwiające ich interpretację traktowane są tu synonimicznie.

² Na potrzeby niniejszego raportu pojęcia „niedziela” i „święto” są traktowane w tożsamym znaczeniu

posiadania przez pracowników wolnego dnia pracy, jakim jest niedziela. Wyłącznie 2 procent pracowników uznało, że korzystnym rozwiązaniem byłaby wypłata dodatkowego wynagrodzenia za pracę w ten dzień.

Niezależnie od przytoczonych argumentów społecznych i prawnych przemawiających za koniecznością wprowadzenia ograniczenia handlu na potrzebę traktowania pracy w niedzielę, jako zagrożenia dla zdrowia wskazywały wyniki badań nad stresogennością pracy prowadzonych w sektorze handlu w ramach projektu „Wpływ poprawy psychospołecznych warunków pracy na ograniczenie kosztów ekonomicznych w firmach przechodzących procesy modernizacyjne i adaptacyjne” zrealizowanego przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi oraz Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Ponad 93% pracowników handlu w grupie badawczej uznała, że konieczność pracy w niedzielę jest czynnikiem uciążliwym i stanowi zagrożenie. Wyniki badań prowadzonych w projekcie ujawniły ponadto wysoki poziom stresogenności pracy w handlu. Również przeprowadzone w 2015 roku przez firmę doradczą **n|e|x|t|men HR consulting** badania dotyczące stresogenności pracy w handlu potwierdziły, że ponad 70% pracowników za działanie utrudniające godzenie życia zawodowego i rodzinnego oraz przyczynę przewlekłego stresu i zmęczenia uznaje pracę w niedzielę.

Z kolei wielokrotnie zagadnienia występowania zespołów przeciążeniowych układu ruchu u pracowników zatrudnionych m.in. w sektorze handlu podejmowali w swoich badaniach specjaliści CIOP-PIB. Jak wskazuje prof. dr hab. Joanna Bugajska kobiety wykonujące pracę w pozycji siedzącej najczęściej zgłaszają skargi na ból w obrębie kręgosłupa lędźwiowo-krzyżowego (63,9%), kręgosłupa szyjnego (60,8%) oraz kończyn dolnych (61%)³. Warto nadmienić, że ponad 70 procent osób zatrudnionych w placówkach handlowych stanowią kobiety.

Istotnym elementem przemawiającym za ograniczeniem handlu w niedzielę było wprowadzenie skutecznej i społecznie zaakceptowanej takiej zasady w wielu krajach europejskich np.: w Austrii, Niemczech, Norwegii, Szwajcarii, Francji, Wielkiej Brytanii, Grecji,

³ http://www.zsz.com.pl/Wiedza/analizy_ekspertki/Documents/monografiaZSZ.pdf

Belgii, Danii, gdzie istnieje całkowity zakaz handlu lub ograniczony w zależności od regionu, pory roku, czy wielkości sklepu. W Niemczech niedziela objęta jest ochroną konstytucyjną. Art. 140 niemieckiej ustawy zasadniczej stanowi mianowicie, że niedziela jest dniem „odpoczynku i duchowego wytchnienia”. Katalog państw, które dążą obecnie do ograniczenia lub zakazu handlu w niedziele rozszerza się. W ostatnim czasie starania legislacyjne w tym zakresie podejmują Litwa⁴ oraz Włochy⁵.

Wprowadzenie w życie proponowanego ograniczenia handlu zdaniem pomysłodawców projektu zakładało korzystne skutki społeczne i gospodarcze. Jak pisano w uzasadnieniu projektu: „Na znaczeniu nabierze rodzina rozumiana jako podstawowa jednostka społeczna, a ograniczony zostanie konsumpcjonizm, który Polsce w ostatnich latach stał się główną formą zaspakajania potrzeb ludności. Zamknięcie większości placówek handlowych w niedzielę daje nowe możliwości dla obszaru kultury. Konsumenci z centrów handlowych przeniosą swoje zainteresowania i potrzeby na korzystanie z lokali gastronomicznych, parków, przestrzeni miejskich ożywiając w ten sposób przestrzeń centrum, a nie peryferii miast gdzie najczęściej zlokalizowane są placówki handlowe. W zakresie skutków gospodarczych prognozowany jest wzrost obrotów w sklepach wielkopowierzchniowych w dni poprzedzające niedziele tj. piątek i sobotę, kiedy konsumenci awansem dokonywać będą zakupów”.

Szczególnie ta właśnie argumentacja spotkała się z krytyką pewnych środowisk jeszcze przed rozpoczęciem prac legislacyjnych. Do głównych oponentów wprowadzenia ograniczenia handlu w niedziele, ze względu m.in. na jej prognozowane negatywne skutki społeczno-gospodarcze należały niektóre organizacje zrzeszające pracodawców m.in. Polska Organizacja Handlu i Dystrybucji oraz Lewiatan.

W raporcie przedstawionym w grudniu 2016 roku przez PwC pt. *Skutki zakazu handlu w niedzielę dla centrów handlowych i całej branży* przygotowanym na zlecenie i we współpracy z Polską Radą Centrów Handlowych szacowano iż, spadek obrotów w handlu detalicznym wyniesie co najmniej 9,6 miliardów złotych, a spadek zatrudnienia co najmniej 36 tysięcy

⁴ <https://www.wiadomoscihandlowe.pl/artykuly/litwa-tez-wprowadzi-zakaz-handlu-w-niedziele,47964>

⁵ <https://superbiz.se.pl/wiadomosci/wlosi-chca-zakazu-handlu-w-niedziele-aa-hksV-iPKx-HEM5.html>

osób. Ponadto uznano, że w wyniku wprowadzenia zakazu handlu z niedziele obroty centrów handlowych spadną o około 4%, czyli 4-5 miliardów złotych, a zatrudnienie spadnie o 19-20 tysięcy osób⁶.

Przed rozpoczęciem prac legislacyjnych oraz w trakcie ich trwania pojawiło się wiele doniesień z badań opinii publicznej w zakresie społecznego poparcia dla inicjatywy ograniczenia handlu w niedziele.

Z badań ARC Rynek i Opinia przeprowadzonych dla „Rzeczpospolitej” i opublikowanych w kwietniu 2016 wynikało, że 52 procent Polaków określić można jako zwolenników zakazu handlu w niedzielę. Jednak już tylko 23 procent jest zdecydowanie na tak – zdecydowanych przeciwników jest z kolei 20 procent⁷.

Z kolei badania przeprowadzone przez CBOS we wrześniu 2016 roku wskazywały, że projekt wprowadzenia zakazu handlu w niedzielę - jak wynika z danych - ma prawie dwukrotnie więcej zwolenników (61 procent) niż przeciwników (32 procent)⁸.

Internetowe serwisy informacyjne wskazywały, że Polacy są mocno podzieleni w sprawie zakazu handlu w niedziele. 44 procent badanych było przeciwko, a 41 procent popierało w grudniu 2017 roku projekt zakazu handlu w niedziele. Takie wyniki uzyskano z sondażu przeprowadzonego na panelu Ariadna dla Wirtualnej Polski⁹.

Z kolei komunikat z badań przeprowadzonych przez CBOS w 2017 roku wskazał, że...„Polacy częściej opowiadają się za zakazem handlu w niedzielę niż go kwestionują. Z większą aprobatą spotyka się pierwotny projekt, w myśl którego wszystkie niedziele, poza pewnymi odstępstwami, byłyby dla pracowników sklepów wolne, niż projekt po poprawkach podkomisji sejmowej, który zakłada zamykanie sklepów mniej więcej w co drugą niedzielę”¹⁰.

⁶ <http://prch.org.pl/pl/baza-wiedzy/104-handel-w-niedzele?limitstart=0>

⁷ <https://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/1664110,Zakaz-handlu-w-niedziele-argumenty-za-i-przeciw>

⁸ <http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/531960,sondaz-cbos-polakow-wprowadzenie-zakazu-handlu-w-niedziele.html>

⁹ <https://opinie.wp.pl/bitwa-o-handel-w-niedziele-najnowszy-sondaz-6200039599605377a>

¹⁰ https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_155_17.PDF

Do momentu wprowadzenia ustawy jak i w pierwszych tygodniach jej funkcjonowania rozkład przeciwników i zwolenników zakazu handlu oscylował w granicach 50 procent z niewielkimi odchyleniami. Rozkład ten zaczął się zmieniać na korzyść zwolenników ograniczenia handlu od momentu wprowadzenia i usankcjonowania regulacji.

Od marca 2018 roku prowadzone były przez niezależne instytuty liczne badania, które potwierdziły wzrost aprobaty społecznej dla ograniczenia handlu w niedziele. Na łamach serwisów internetowych pojawiły się m.in. następujące informacje:

„Ponad połowa respondentów, bo aż 52% uważa, że zakaz handlu w niedzielę to zdecydowanie dobry pomysł. Nieco mniej, bo 41% osób uważa, że zamknięcie sklepów w niedziele nie jest potrzebne” (badanie: IBRS dla Rzeczpospolita - marzec 2018 roku)

„Jeszcze w lutym br. ponad połowa pracowników popularnych sieci popierało ustawę ograniczającą sprzedaż. Teraz jest ich jeszcze więcej. Z drugiej strony obawiano się obniżenia zarobków. Jednak wśród kasjerek i kasjerów wzrosło poczucie, że zyskali dodatkowy czas wolny. Podniosła się też niechęć do pracy w niedziele” (www.wp.pl - lipiec 2018 roku).

„Spełniły się prognozy, które przewidywały, że Polacy nie będą kupować mniej w wyniku zakazu handlu. Zmieniła się tylko struktura ich zakupów – pokazują dane CMR udostępnione przez Polską Izbę Handlu” (www.money.pl - lipiec 2018 roku)

„Dla wielu osób to może być potężne zaskoczenie: Polacy niemal polubili zakaz handlu w niedziele. Niemal – bo pozytywne zdanie o nowych przepisach ma obecnie ponad jedna trzecia Polaków...Co więcej, chcemy zwiększenia liczby niedziel bez handlu” (www.inpoland.pl - maj 2018 roku)

SKUTKI PRAWNE, SPOŁECZNE I GOSPODARCZE WPROWADZENIA USTAWY

Obywatelski projekt ustawy w toku dalszych prac legislacyjnych nabrał odmiennego kształtu niż jego pierwotna wersja zgłoszona pod obrady Sejmu. Wprowadzona w życie ustawa przewiduje szereg wyjątków w zakresie dopuszczenia handlu w niedziela i święta, które nie

są tożsame z katalogiem zawartym w projekcie ustawy. Stąd, zdaniem wielu ekspertów z grona komitetu obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej pojawiło się wiele wątpliwości natury legislacyjnej, które doprowadziły do licznych rozbieżności interpretacyjnych. Kwestia sporna dotyczy umieszczenia w katalogu wyjątków od zakazu handlu placówek pocztowych – co doprowadziło niejednokrotnie do przekształcania się placówek handlowych w placówki świadczące usługi pocztowe, czy zmiany przeważającej działalności PKD. Ponadto ustawodawca przyjął w zapisach ustawy definicję doby pracowniczej zgodnej z Kodeksem pracy, co różnicuje zapisy od pierwotnych, gdzie założono, że nie norma wynikająca z Kodeksu pracy, a faktycznie odpowiednie zaplanowanie pracy w przeciętnie 5 dniowym tygodniu pracy, czyli 40 godzin tygodniowo i 8 dziennie z zachowaniem odpoczynku dobowego i tygodniowego pozwoli na zapewnienie pracownikowi stosownej przerwy w pracy w okresie godzinowym objętym ograniczeniem, czyli nieprzerwanymi 31 godzinami (licząc od godziny 22.00 w sobotę do godziny 5.00 w poniedziałek). W obecnym kształcie ustawy zdarzają się sytuacje, gdzie pracownik świadczy pracę w sobotę poprzedzająca wolną niedzielę do godziny 24.00 i po godzinie 24.00 w poniedziałek, co stanowi uciążliwość i nie realizuje zamysłu projektodawcy ustawy, gdzie niedziela mierzona jest zakresem godzinowym odnoszącym się do kodeksowej doby pracowniczej, a nie faktycznie przerwą w świadczeniu pracy. W praktyce więc, wprowadzona ustawa zmieniła zamysł pomysłodawcy projektu obywatelskiego, którego celem było ograniczenie handlu poprzez zamknięcie placówek handlowych ze skutkiem zakazu pracy w zaproponowanych w projekcie godzinach. Ze względu na fakt, że ustawa ma charakter *lex specialis* zdaniem wielu specjalistów, w tym dra Mateusza Warchała – współautora obywatelskiego projektu ustawy – nie istniała i nadal nie istnieje przeszkoda, dla której zapisy ustawy, podobnie jak w przypadku innych uprzywilejowanych grup zawodowych miałyby odnosić się nie do pojęcia doby pracowniczej zawartej w Kodeksie pracy, a do planowania czasu pracy, który nie może jej naruszać. Wystarczy tu wspomnieć o nauczycielach, pracownikach naukowych, czy pracownikach sektora służby zdrowia, gdzie w przypadku tych ostatnich obowiązuje skrócona norma czasu pracy, a doba pracownicza pozostaje niezmienna zachowując swoją kodeksową formę.

Jurysdykcja nad przestrzeganiem zapisów ustawy powierzona została Państwowej Inspekcji Pracy. Jak wskazano w sprawozdaniu Głównego Inspektoratu Pracy inspektorzy pracy tylko

w 7% przypadków stwierdzili, że sklepy zostały otwarte wbrew prawu. W związku ze złamaniem zakazu handlu nałożyli 223 mandaty karne na kwotę 240 tys. zł, skierowali 242 wnioski o ukaranie do sądu oraz zastosowali 145 środków oddziaływania wychowawczego. Ponadto w związku z otrzymanymi sygnałami, inspektorzy pracy dokonali sprawdzenia kolejnych 7,6 tys. placówek handlowych stwierdzając, że placówki te – zgodnie z obowiązującym prawem – były zamknięte¹¹. Dane te potwierdzają, że większość kontrolowanych pracodawców dostosowała się do wprowadzonych ustawą regulacji. Pełna ewaluacja przestrzegania zapisów ustawy będzie jednak możliwa do przeprowadzenia wraz z rozwojem i wdrożeniem zmian legislacyjnych, które mają być podjęte do końca 2018 roku. Należy przy tym zauważyć, że biorąc pod uwagę ilość placówek handlowych i zatrudnionych osób (jedna z najliczniejszych grup zawodowych w Polsce) wyniki kontroli Państwowej Inspekcji Pracy obejmują jedynie niewielki odsetek potencjalnych podmiotów, które mogłyby podlegać kompleksowym działaniom kontrolnym.

Na dzień opracowania niniejszego raportu, w wyniku skierowanych przez Krajowy Sekretariat Banków, Handlu i Ubezpieczeń NSZZ „Solidarność” pism do resortu rodziny, pracy i polityki społecznej uzyskano wstępną aprobatę ministerstwa na prowadzenie dalszych prac legislacyjnych nad uszczelnieniem zapisów ustawy¹².

Ciekawą egzemplifikacją społecznego odbioru ustawy były badania zrealizowane w pierwszą niedzielę objętą ograniczeniem handlu wprowadzonym ustawą. Ponad 40 procent osób z grupy 511 221 badanych wybrało się w niedzielę 11 marca na spacer do parku lub na plac zabaw, a 19 procent odwiedziło stacje benzynowe. Firma Selectivv Mobile House przeanalizowała w tym zakresie dane geolokalizacyjne¹³.

Z badania Havas Media Group-Intelligence Team wynika, że około 20 procent badanych wskazuje, że zakaz handlu w niedzielę zmienił zasadniczo ich sposób spędzania czasu.

¹¹ <https://www.infor.pl/prawo/gmina/dzialalnosc-gospodarcza/2697051,Czy-Polacy-przestrzegaja-zakazu-handlu-w-niedziele-PIP-odpowiada.html>

¹² <https://superbiz.se.pl/wiadomosci/minister-rafalska-zgadza-sie-z-solidarnoscia-bedzie-uszczelnienie-zakazu-handlu-aa-bnZx-9VYp-cgBY.html>

¹³ <https://businessinsider.com.pl/finanse/handel/zakaz-handlu-w-niedziele-co-robili-polacy-gdy-sklepy-byly-zamkniete/82sqbzx>

Wcześniej osoby te często spędzały niedziele na zakupach w centrach handlowych (ponad 30 procent badanych) i był to najpopularniejszy sposób spędzania wolnego czasu w tej grupie¹⁴.

Kolejne badania zrealizowane w marcu 2018 roku wskazały, że 56 procent badanych popiera ustawę o ograniczeniu handlu w niedziele, 39 procent jest przeciwnych, a 5 procent nie ma zdania - tak wynikało z sondażu Kantar Millward Brown przeprowadzonego dla „Faktów” TVN i TVN24¹⁵.

Z kolei analiza danych ekonomicznych w zakresie sprzedaży mierzona wskaźnikami sprzedaży detalicznej wskazuje na stały jej wzrost, co nie potwierdza obaw oponentów regulacji ograniczających handel w niedziele zakładających spadek wzrostu gospodarczego i zmniejszenie obrotów w placówkach handlowych wskutek wprowadzenia ustawy.

Według danych przedstawionych przez Główny Urząd Statystyczny:

- Sprzedaż detaliczna w cenach stałych w marcu br. była wyższa niż przed rokiem o 8,8% (wobec wzrostu o 7,9% w marcu ub. roku). Tempo wzrostu sprzedaży detalicznej było wyższe niż w styczniu i lutym br., kiedy odnotowano wzrost o 7,7%. W porównaniu z lutym br. miał miejsce wzrost sprzedaży detalicznej o 17,9%¹⁶.
- Sprzedaż detaliczna w cenach stałych w kwietniu br. była wyższa niż przed rokiem o 4,0% (wobec wzrostu o 6,7% w kwietniu ub. roku). Tempo wzrostu sprzedaży detalicznej było niższe niż w poprzednich miesiącach 2018 r. W porównaniu z marcem br. miał miejsce spadek sprzedaży detalicznej o 5,9%¹⁷.

¹⁴ <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/jak-polacy-spedzaja-czas-w-niedziele-wolne-od-handlu>

¹⁵ <https://tvn24bis.pl/wideo/co-polacy-sadza-o-zakazie-handlu-w-niedziele-najnowszy-sondaz,1719953.html>

¹⁶ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/dynamika-sprzedazy-detalicznej-w-marcu-2018-r-,14,39.html>

¹⁷ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/dynamika-sprzedazy-detalicznej-w-kwietniu-2018-r-,14,40.html>

- Sprzedaż detaliczna w cenach stałych w maju br. była wyższa niż przed rokiem o 6,1% (wobec wzrostu o 7,4% w maju ub. roku). W porównaniu z kwietniem br. miał miejsce wzrost sprzedaży detalicznej o 2,2%¹⁸.
- Sprzedaż detaliczna w cenach stałych w czerwcu br. była wyższa niż przed rokiem o 8,2% (wobec wzrostu o 5,8% w czerwcu ub. roku). W porównaniu z majem br. miał miejsce wzrost sprzedaży detalicznej o 3,5%¹⁹.
- Sprzedaż detaliczna w cenach stałych w lipcu br. była wyższa niż przed rokiem o 7,1% (wobec wzrostu o 6,8% w lipcu ub. roku). W porównaniu z czerwcem br. miał miejsce wzrost sprzedaży detalicznej o 0,2%²⁰.

Zamknięcie placówek handlowych w dni objęte ograniczeniem handlu nie tylko nie wpłynęło na zmniejszenie ich obrotów, lecz jak wskazują przedstawione dane poprawiło koniunkturę w handlu detalicznym.

Podobnie, analiza porównawcza wzrostu zatrudnienia i zapotrzebowania na pracowników w sektorze handlu przedstawia się korzystnie, mimo wprowadzonych regulacji ograniczenia handlu w niedziele.

Rok 2017 korzystnie wpłynął na pozycję polskich mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Zadowolonych z 12 miesięcy prowadzonej działalności było prawie 90 procent właścicieli firm z tego sektora – co wskazały badania Diners Club Polska. Pod względem branży, najbardziej usatysfakcjonowane były małe i średnie przedsiębiorstwa handlowe²¹.

¹⁸ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/dynamika-sprzedazy-detalicznej-w-maju-2018-r-,14,41.html>

¹⁹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/dynamika-sprzedazy-detalicznej-w-czerwcu-2018-r-,14,42.html>

²⁰ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/dynamika-sprzedazy-detalicznej-w-lipcu-2018-r-,14,43.html>

²¹ Badanie zostało przeprowadzone przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych (IBRIS) na zlecenie Diners Club Polska we wrześniu 2017 r. na podstawie wywiadów w grupie 500 właścicieli mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z całej Polski, metodą telefonicznych standaryzowanych wywiadów kwestionariuszowych wspomaganych komputerowo (CATI)

Z kolei w ostatnim kwartale 2018 roku według zapowiedzi najwięcej pracowników będzie potrzebnych w sektorze produkcji przemysłowej, gdzie pracodawcy zadeklarowali prognozę zatrudnienia na poziomie +25%, natomiast handel detaliczny i hurtowy odnotował wzrost na poziomie aż 16%²². Przewidywania zatem wielu organizacji pracodawców, którzy zapowiadali, że wskutek ustawowego ograniczenia handlu w niedziele spadnie zatrudnienie w placówkach handlowych, a pracodawcy będą zmuszeni podjąć zwolnienia pracowników nie sprawdziły się.

BADANIA WŁASNE NAD SKUTKAMI USTAWY O OGRANICZENIU HANDLU W NIEDZIELE I ŚWIĘTA ORAZ W NIEKTÓRE INNE DNI

Celem zrealizowanych badań dedykowanych dla osób zatrudnionych na stanowiskach kasjer/sprzedawca w placówkach handlowych było zdiagnozowanie wielowymiarowych, odczuwalnych przez pracowników skutków wprowadzenia *Ustawy o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni*. Badanie stanowi pierwszą próbę dokonania ewaluacji skutków ustawy poprzez poznanie opinii i odczuć osób zatrudnionych na stanowiskach najbardziej typowych dla badanej branży.

Badanie z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza zostało przeprowadzone w miesiącach lipiec – sierpień 2018 roku w grupie populacyjnej n=612.

W grupie badawczej odnotowano 83% kobiet i 17% mężczyzn, co potwierdza przewagę kobiet zatrudnionych w handlu na badanych stanowiskach.

²² <http://www.dlahandlu.pl/detal-hurt/wiadomosci/handel-detaliczny-wsrod-branz-ktore-najbardziej-chca-zwiekszac-zatrudnienie,73268.html>

W celu zapewnienia rzetelności badań próba została dobrana w sposób losowy. Forma i treść kwestionariusza oraz założenia metodologiczne badania zostały skonsultowane i zatwierdzone przez Zakład Ergonomii Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie. Prowadzone badania miały charakter ilościowo-jakościowy. Kwestionariusz składał się z 15 pytań, gdzie ankietowani mieli możliwość jednokrotnego oraz wielokrotnego wyboru odpowiedzi. Ocena skutków i wpływu wolnej niedzieli na funkcjonowanie pracowników dotyczyła następujących obszarów:

- poczucia zadowolenia z wprowadzenia ustawy
- osobistych skutków wprowadzenia przepisów ograniczających handel w niedziele
- odczuwalnego poziomu zmęczenia przed i po wprowadzeniu ustawowego ograniczenia handlu
- oceny samopoczucia psychicznego
- oceny samopoczucia fizycznego
- oceny motywacji do pracy
- oceny czasu poświęconego na pracę
- oceny czasu poświęconego na pracę w dni poprzedzające wolne niedziele
- oceny tempa pracy
- oceny organizacji pracy sklepu

- oceny stopnia zadowolenia klientów w związku z wprowadzonym ograniczeniem handlu
- oceny wpływu wolnej niedzieli na funkcjonowanie osobiste i formy spędzania czasu przez pracowników
- oceny respektowania przez pracodawców zapisów ustawy
- oceny konieczności wprowadzenia w ustawie zmian dotyczących zwiększenia odpoczynku do 31 nieprzerwanych godzin przewidzianych w dni objęte ograniczeniem
- oceny zapisów ustawy w zakresie stopniowego wprowadzenia ograniczenia handlu w kolejne niedziele w miesiącu w 2019 i 2020 roku

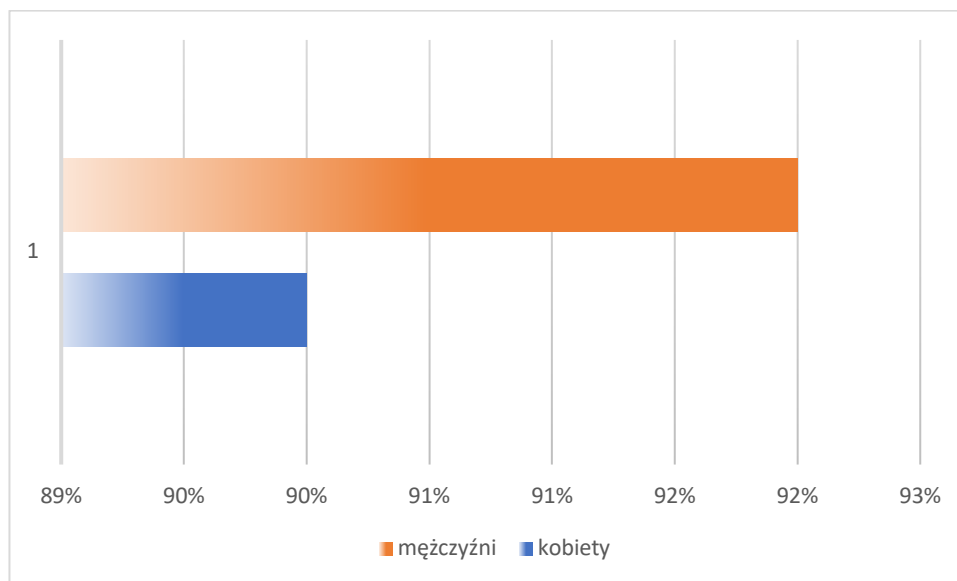
Ankietowani mieli możliwość uzupełnienia kwestionariusza o informację związaną z wpływem ograniczenia handlu w niedziele na zmianę wartości otrzymywanego wynagrodzenia za pracę. Analizując udzielone informacje w tej kategorii nie odnotowano istotnych różnic w zakresie zmiany wynagrodzenia zasadniczego. Większość ankietowanych uznała jednak, że wartość całkowita wynagrodzenia zmalała za sprawą odebrania pracownikom premii.

W zakresie zmiennych badawczych uwzględniono wiek pracownika, płeć, staż pracy w handlu oraz miejsce zatrudnienia tj.: sklep wielkopowierzchniowy, dyskont, sklep/butik/salon zlokalizowany w galerii handlowej. Wskaźnikami zmiennych były udzielone przez ankietowanych odpowiedzi, a zmienne zostały skorelowane.

WYNIKI BADAŃ

I. Ocena zadowolenia pracowników z ustawowego wprowadzenia ograniczenia handlu w niedziele

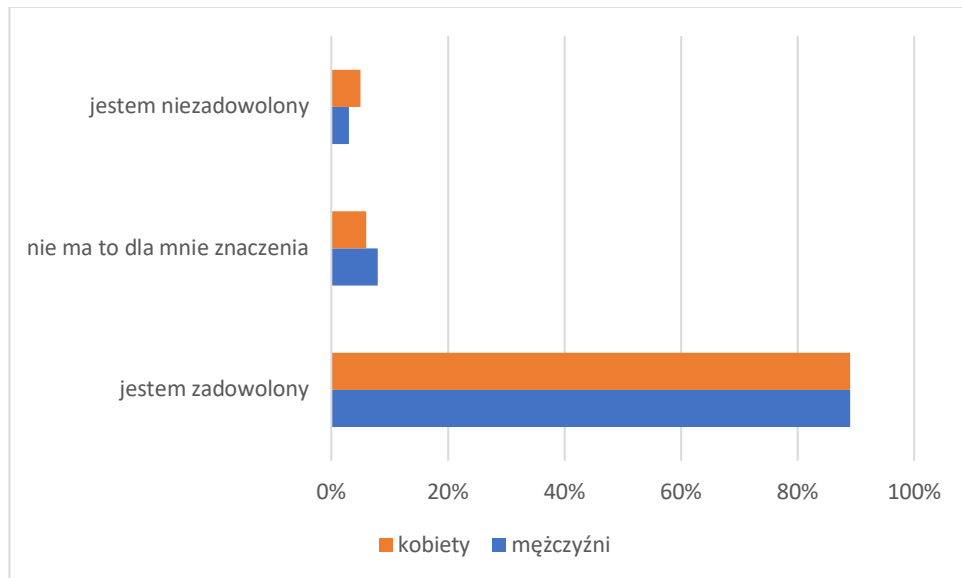
Badanie pokazało, że 90% ankietowanych kobiet oraz 92% ankietowanych mężczyzn pozytywnie ocenia wprowadzenie ograniczenia handlu w niedzielę. Nie odnotowano istotnych różnic statystycznych względem zmiennych miejsca zatrudnienia, stażu pracy i wieku.

II. Ocena osobistych skutków wprowadzenia ustawowego ograniczenia handlu w niedziele

Grupa 89% badanych mężczyzn i 89% badanych kobiet oceniła, że jest zadowolona ze skutków wprowadzenia ustawowego ograniczenia handlu w niedzielę. Dla 6% kobiet i 8% mężczyzn ograniczenie handlu w niedziele nie miało znaczenia, natomiast 5% kobiet i 3% mężczyzn wyraziło niezadowolenie w tym zakresie. W analizie

udzielonych odpowiedzi również nie odnotowano różnic statystycznych względem zmiennych wieku, stażu pracy, czy miejsca zatrudnienia.

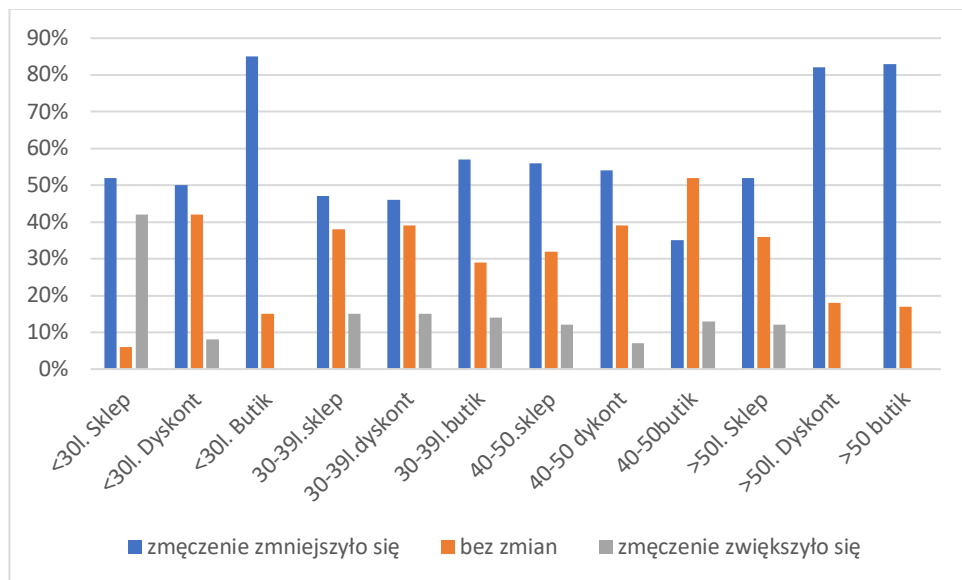

III. Odczuwanie ogólnego stopnia zmęczenia związanego z pracą po wprowadzeniu ustawowego ograniczeniu handlu w niedziele

W grupie badanych kobiet ponad połowa (53%) oceniła, że odczuwane przez nich zmęczenie zmniejszyło się po wprowadzeniu ograniczenia handlu w niedzielę, natomiast 36% nie zaobserwowało zmiany w tym zakresie. Odczuwanie zmęczenia zwiększyło się u 11% ankietowanych kobiet. Biorąc pod uwagę zmienną miejsca zatrudnienia można zauważyć nieznaczne obniżenie wskaźnika procentu w zakresie zwiększenia zmęczenia u kobiet zatrudnionych w dyskontach i butikach. Analizując wyniki pod względem zmiennych można zauważyć, że zmniejszenie odczuwanego zmęczenia jest najwyższe procentowo w grupie kobiet zatrudnionych w butikach²³

²³ Na potrzeby prezentacji wyników badań użyto pojęcia „butik”. Wyniki badań odnoszące się do tej kategorii placówki handlowej obejmują również małe sklepy w galeriach handlowych

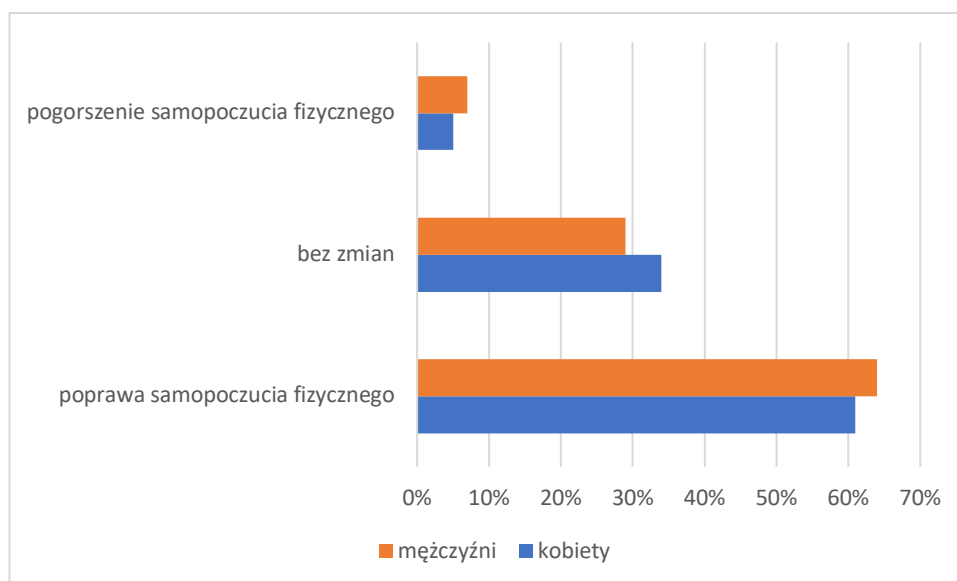
w każdej z grup wiekowych, przy czym najwyższy procent w grupie wiekowej <30 roku życia i >50 roku życia.

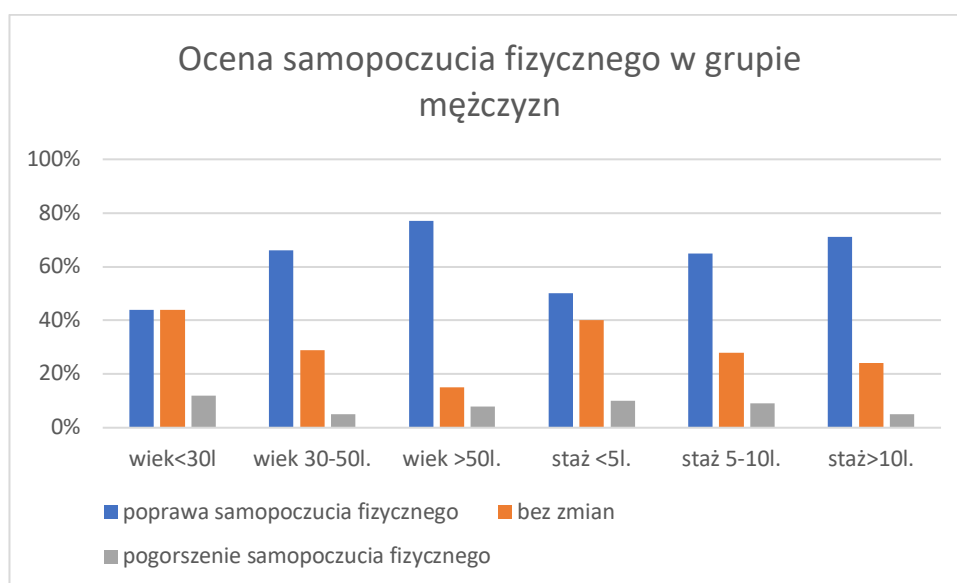
W grupie badanych mężczyzn 59% zaobserwowało zmniejszenie zmęczenia, 32% nie zauważyło zmiany, natomiast 9% odczuło zwiększenie zmęczenia. Nie odnotowano w tej grupie różnic statystycznych względem zmiennych wieku, stażu pracy, czy miejsca zatrudnienia.

IV. Ocena samopoczucia fizycznego po wprowadzeniu wolnej od pracy niedzieli

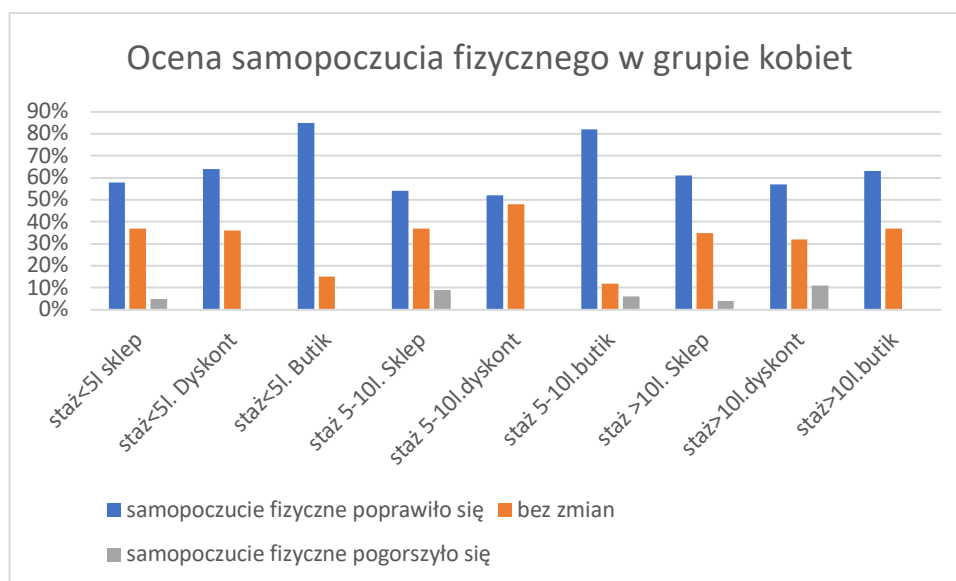
Grupa 61% kobiet i 64% mężczyzn oceniła poprawę samopoczucia fizycznego, u 34% kobiet i 29% mężczyzn samopoczucie fizyczne nie zmieniło się, natomiast 5% kobiet i 7% mężczyzn zaobserwowało pogorszenie się samopoczucia fizycznego w związku z wprowadzonym ograniczeniem handlu.

Największą poprawę samopoczucia fizycznego obserwuje się w grupie mężczyzn w wieku >50 (77% odczuwa poprawę) oraz u mężczyzn ze stażem pracy >10 lat (71% odczuwa poprawę).

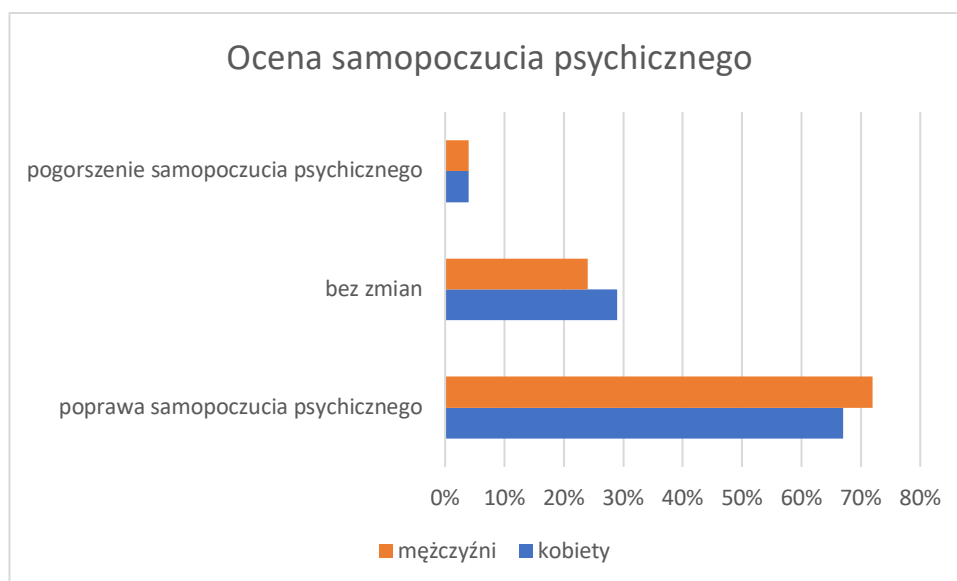

W grupie badanych kobiet znaczenie miała zmienna miejsca zatrudnienia - znacząco większy procent kobiet zatrudnionych w butikach oceniło poprawę samopoczucia fizycznego.

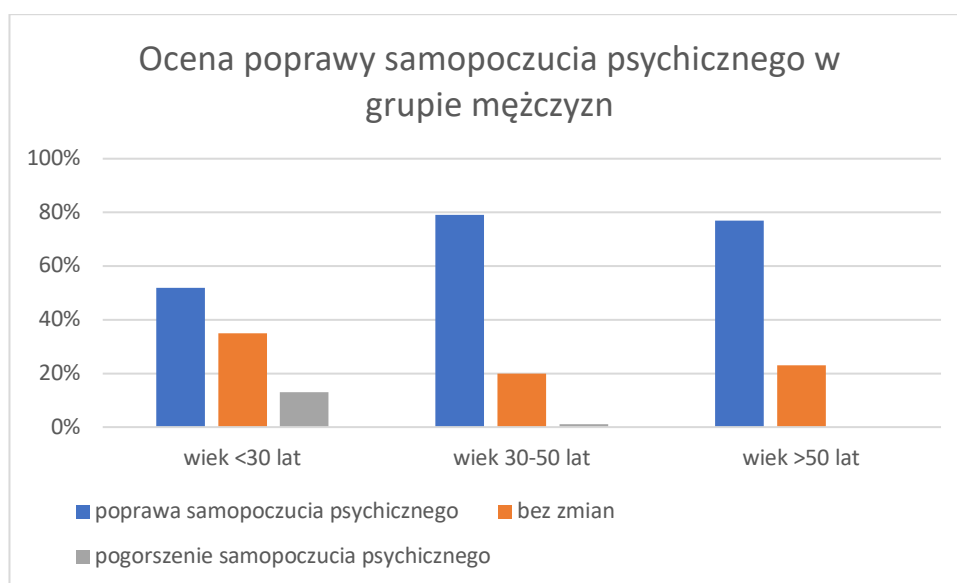

V. Ocena samopoczucia psychicznego po wprowadzeniu wolnej niedzieli

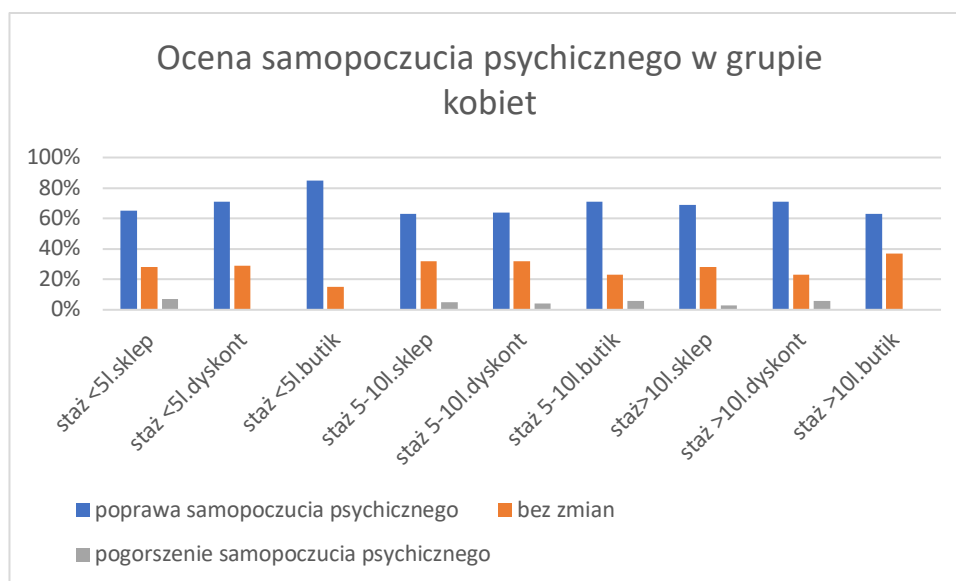
Podobnie jak ocena samopoczucia fizycznego przedstawia się u badanych ocena samopoczucia psychicznego. 67% kobiet i 72% mężczyzn zauważyło poprawę samopoczucia psychicznego, 29% kobiet i 24% mężczyzn nie dostrzegło zmian w tym zakresie, a 4% kobiet i 4% mężczyzn stwierdziło pogorszenie samopoczucia psychicznego.

Można zaobserwować, że w grupie mężczyzn powyżej 30 roku życia wzrasta procentowo ilość ocenianej poprawy samopoczucia psychicznego.

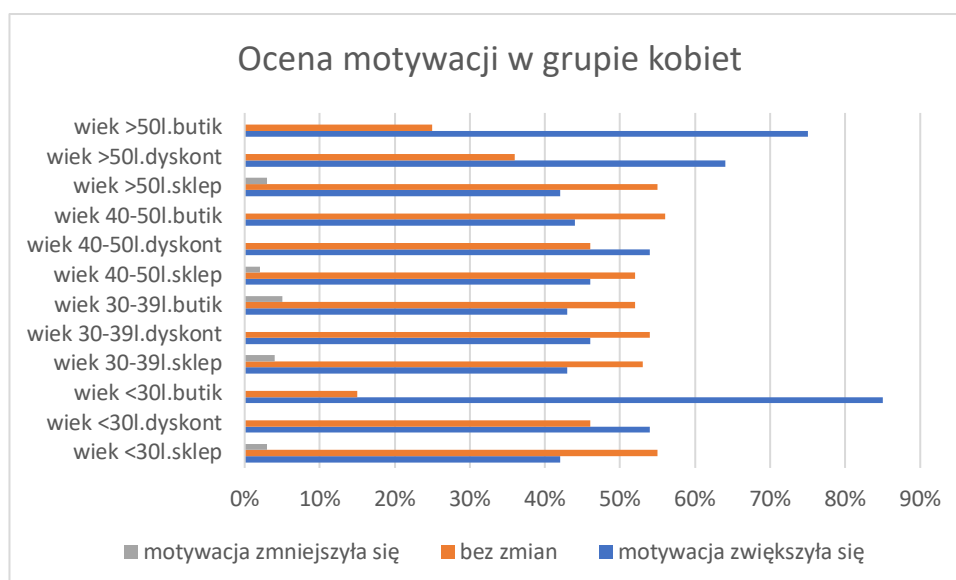

W grupie kobiet nie odnotowano istotnych różnic statystycznych względem zmiennych miejsca zatrudnienia, stażu pracy i wieku.

VI. Ocena stopnia motywacji do pracy po wprowadzeniu wolnej niedzieli

W grupie ankietowanych kobiet połowa nie zauważyła zmian w zakresie motywacji do pracy, 46% odczuło poprawę motywacji, natomiast 4% oceniło pogorszenie motywacji. Największy procent wzrostu motywacji do pracy odnotowano w grupie kobiet w wieku <30 roku życia i >50 roku życia zatrudnionych w butikach.

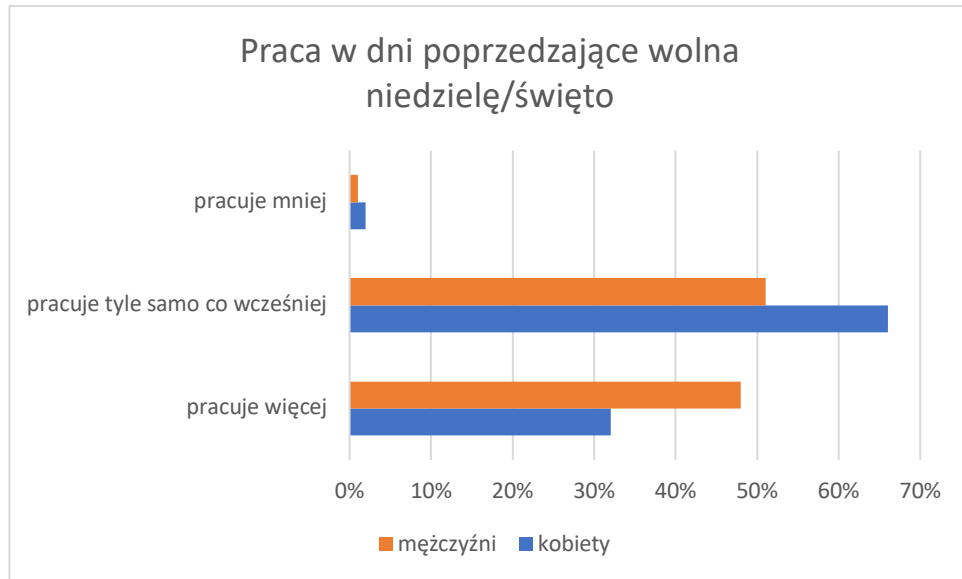
Zwiększenie motywacji do pracy zaobserwowano u 46% mężczyzn, zmniejszenie motywacji u 2%, natomiast 52% ankietowanych nie zauważyło zmian w tym zakresie.

Nie odnotowano w tej grupie istotnych różnic statystycznych względem zmiennych wieku, stażu pracy, czy miejsca zatrudnienia.

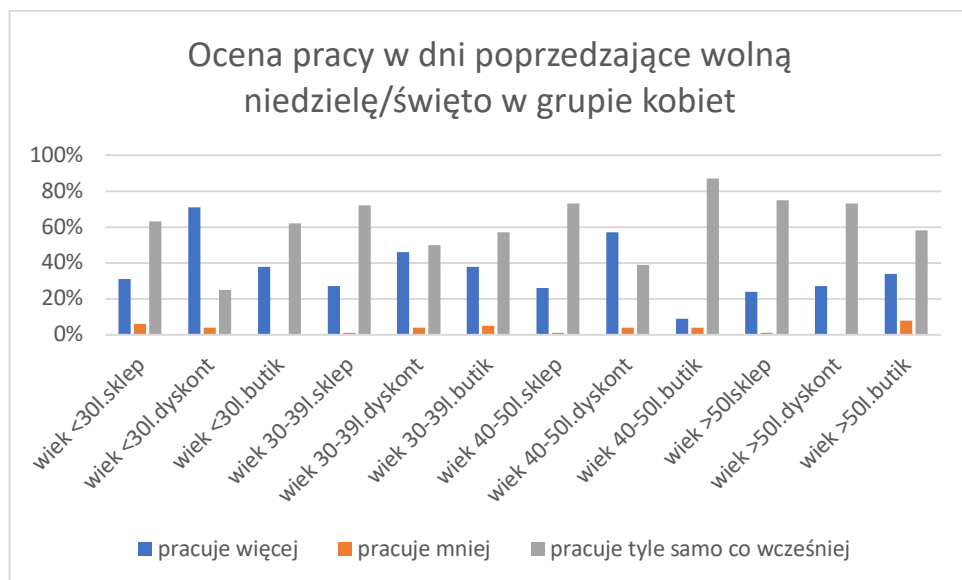

VII. Odczuwana ilość pracy związana ze skutkami ograniczenia handlu

32% kobiet i 48% mężczyzn ocenia, że pracuje więcej w dni poprzedzające wolną niedzielę, natomiast 66% kobiet i 51% mężczyzn twierdzi, że pracuje tak samo jak wcześniej, zaś 2% kobiet i 1% mężczyzn, że pracuje mniej w dni poprzedzające wolną niedzielę.

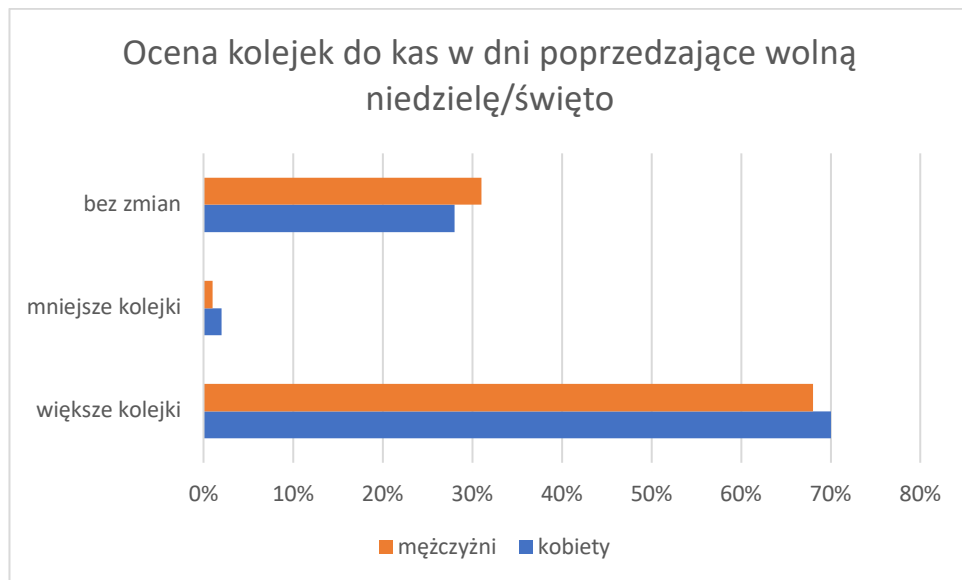

W grupie mężczyzn nie odnotowano istotnych różnic statystycznych względem zmiennych wieku, stażu pracy czy miejsca zatrudnienia. W grupie kobiet większość ocenia, że w dni poprzedzające wolne niedziele pracuje tak samo jak wcześniej. Istotne się natomiast otrzymane wyniki w grupie kobiet w wieku poniżej 30 roku życia zatrudnionych w dyskontach, gdzie aż 71% ankietowanych oceniło, że pracuje więcej w dni poprzedzające niedzielę.

VIII. Obserwowana kategoria ewentualnych utrudnień w dni poprzedzające wolną niedzielę tj. ilość klientów i kolejki

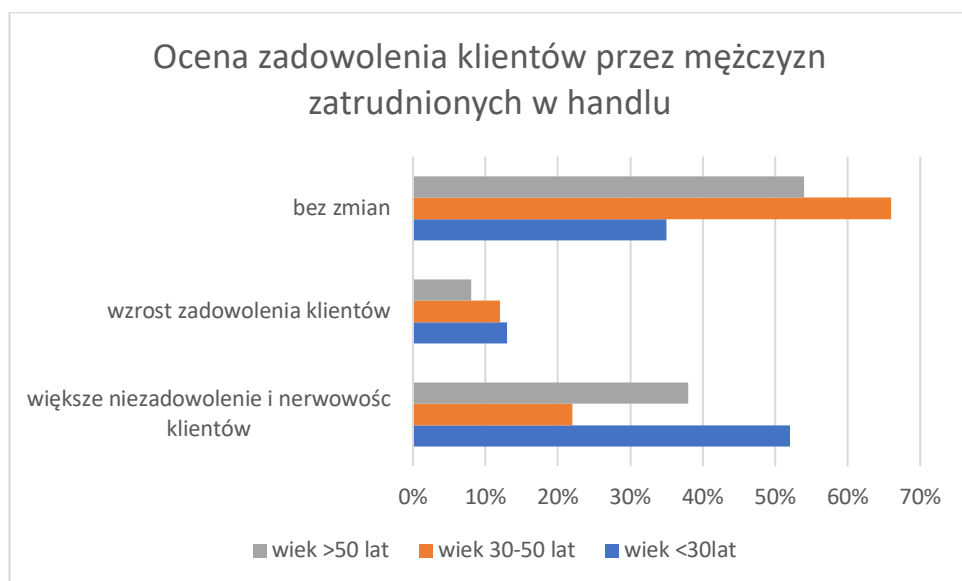
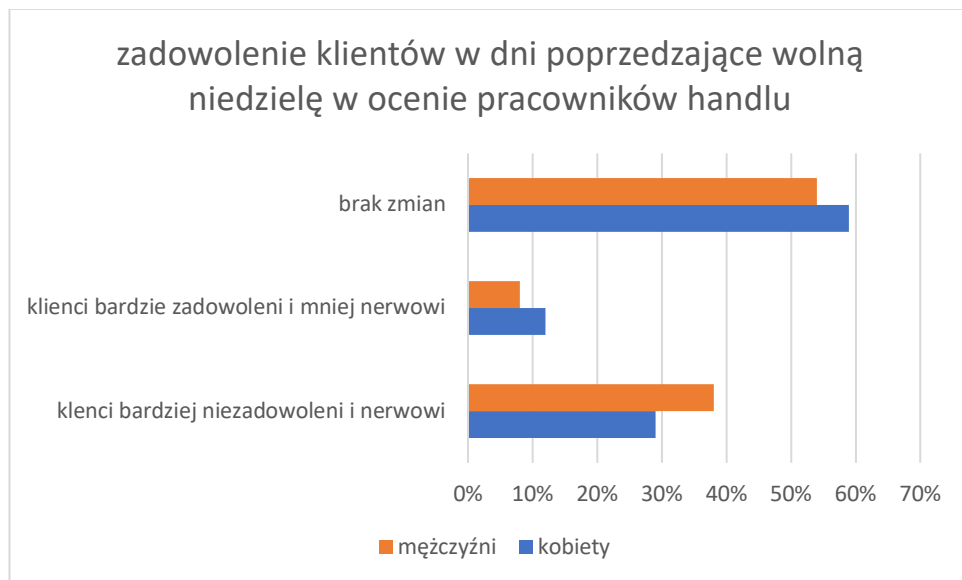
W dni poprzedzające wolne niedziele większe kolejki obserwuje aż 70% kobiet i 68% mężczyzn, natomiast brak zmian w tym zakresie ocenia 28% kobiet i 31% mężczyzn. Nie odnotowano różnic statystycznych względem zmiennych wieku, stażu pracy, czy miejsca zatrudnienia, co może oznaczać, że zjawisko kolejek do kas jako obserwowalny czynnik zewnętrzny jest oceniany bardziej obiektywnie w porównaniu z subiektywną oceną samopoczucia.

IX. Ocena zadowolenia klientów w dni poprzedzające wolne niedziele

Wśród badanych 59% kobiet i 54% mężczyzn nie zauważa zmian w zakresie zadowolenia klientów w dni poprzedzające wolne niedziele, 29% kobiet i 38% mężczyzn obserwuje, że klienci są bardziej niezadowoleni i nerwowi w dni poprzedzające ograniczenie handlu, natomiast 12% kobiet i 8% mężczyzn ocenia

wzrost zadowolenia i zmniejszenie nerwowości u klientów w dni poprzedzające wolne od handlu dni.

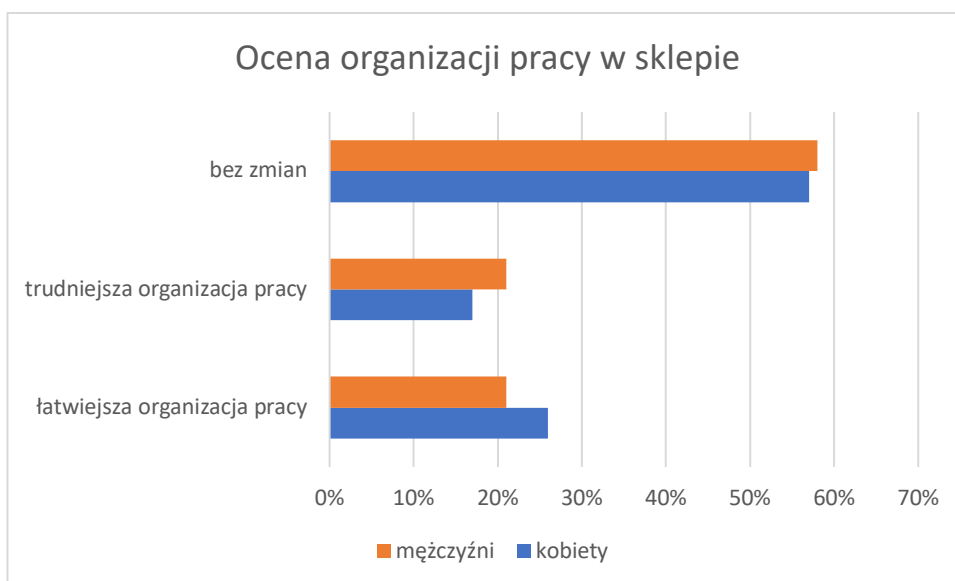

Biorąc pod uwagę zmienne, większe niezadowolenie i nerwowość klientów w dni poprzedzające wolne niedziele obserwują kobiety zatrudnione w dyskontach, co może być związane z większą ilością klientów w te dni, w tym rodzaju placówek handlowych, w porównaniu ze sklepami wielkopowierzchniowymi i butikami.

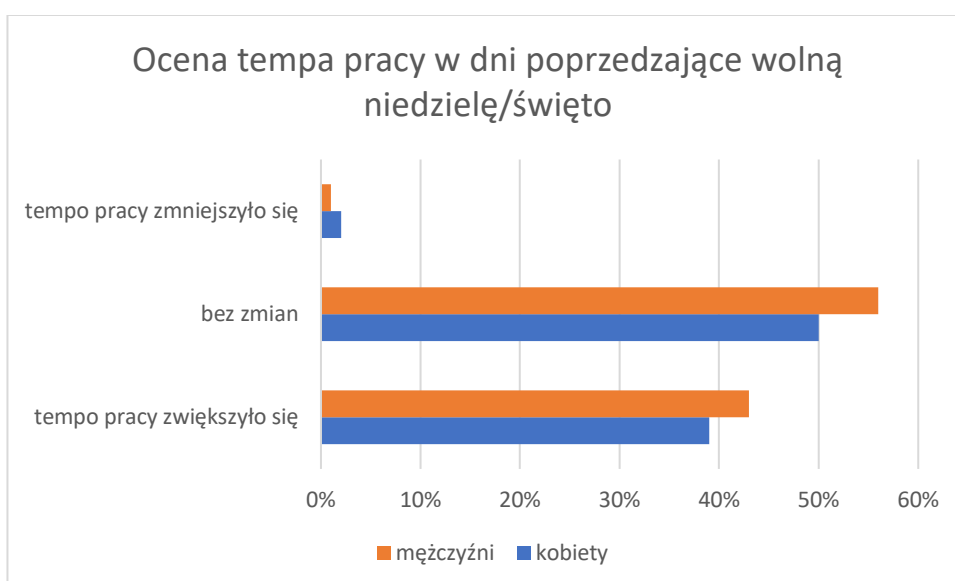
X. Ocena organizacji sklepu w dniu następującym po wolnej niedzieli

W badanej grupie kobiet 57% nie zauważa zmian w zakresie organizacji pracy w sklepie po wprowadzeniu ustawowego ograniczenia handlu w niedziele, 26% stwierdza, że łatwiej jest zorganizować pracę, natomiast 17% uznaje, że trudniej jest zorganizować pracę. W grupie ankietowanych mężczyzn 58% nie zauważa zmian w tym zakresie, 21% ocenia, że łatwiej zorganizować pracę i 21%, że trudniej jest zorganizować pracę w sklepie. Nie odnotowano istotnych różnic statystycznych względem zmiennych miejsca zatrudnienia, stażu pracy i wieku.

XI. Ocena tempa pracy w dni poprzedzające wolne niedziele

Ponad połowa badanych kobiet i mężczyzn ocenia, że tempo pracy jest takie samo w dni poprzedzające wolne niedziele. Jedynie w grupie mężczyzn w wieku powyżej 50 roku życia oceniono wzrost tempa pracy (69% ankietowanych w tej grupie). W pozostałych grupach uwzględniając zmienne wieku i miejsca zatrudnienia nie odnotowano istotnych różnic statystycznych.

XII. Formy spędzania czasu w niedziele jako dnia wolnego od pracy wskutek wprowadzonego ograniczenia handlu

W grupie badanych kobiet aż 81% odpowiedziało, że wprowadzenie wolnej niedzieli spowodowało, że spędza więcej czasu z rodziną/znajomymi/przyjaciółmi, 56% ankietowanych w tej grupie więcej odpoczywa, 40% spędza więcej czasu na aktywnym wypoczynku (sport, wyjazdy, spacer), 28% poświęca więcej czasu na swoje zainteresowania hobby, 23% poświęca więcej czasu na obowiązki w gospodarstwie domowym, 10% ma więcej czasu na samorozwój, a 6% uznaje, że nic się nie zmieniło.

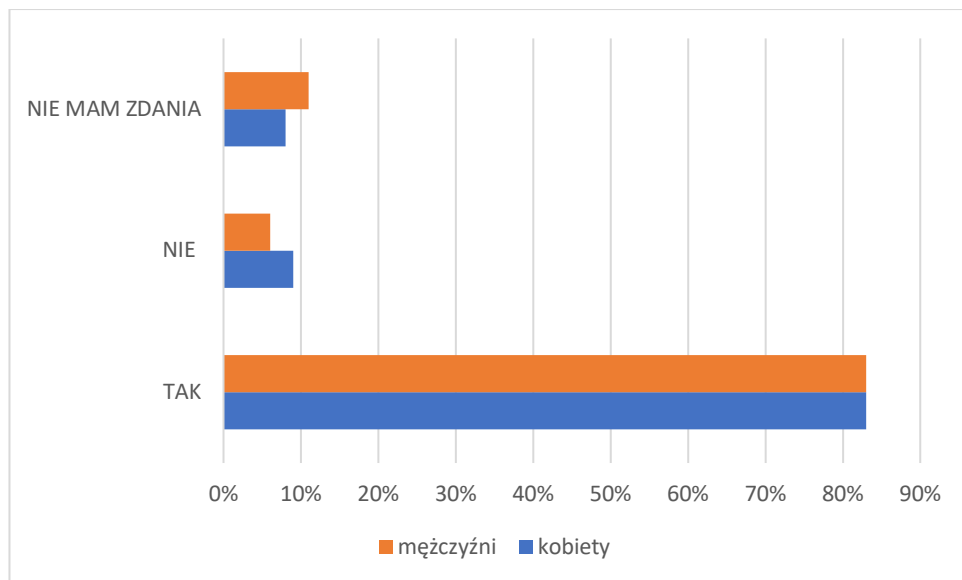
W ocenie 83% ankietowanych mężczyzn wprowadzenie wolnej niedzieli nie spowodowało zmian w ich funkcjonowaniu.

81%	spędzam więcej czasu z rodziną/znajomymi/przyjaciółmi
56%	więcej odpoczywam
40%	spędzam więcej czasu na aktywnym wypoczynku (sport, wyjazdy, spacer itp.)
28%	poświęcam więcej czasu na swoje zainteresowania/hobby
23%	poświęcam więcej czasu na obowiązki w gospodarstwie domowym
10%	mam więcej czasu na samorozwój (studia, szkolenia, kursy, czytanie literatury itp..)
6%	nic nie zmieniło się w moim funkcjonowaniu

XIII. Ocena potrzeby zwiększenia przez ustawodawcę liczby wolnych niedziel w miesiącu do trzech w roku 2019 i czterech w roku 2020

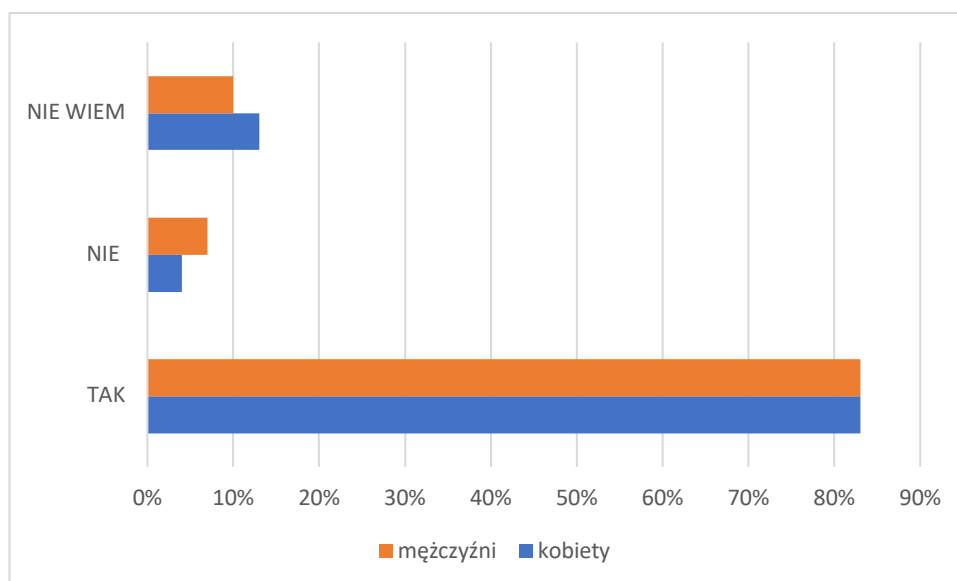
Na pytanie „Czy w związku z zapisami Ustawy o ograniczeniu handlu w niedziele uważa Pan/Pani za potrzebne zwiększenie przez ustawodawcę liczby wolnych niedziel w miesiącu do trzech w roku 2019 i czterech w roku 2020?” 83% badanych

kobiet i 83% mężczyzn odpowiedziało „tak”, 9% kobiet i 6% mężczyzn udzieliło odpowiedzi „nie”, natomiast 8% kobiet i 11% mężczyzn zaznaczyło odpowiedź „nie mam zdania”. Nie odnotowano różnic statystycznych względem zmiennych miejsca zatrudnienia, stażu pracy i wieku.

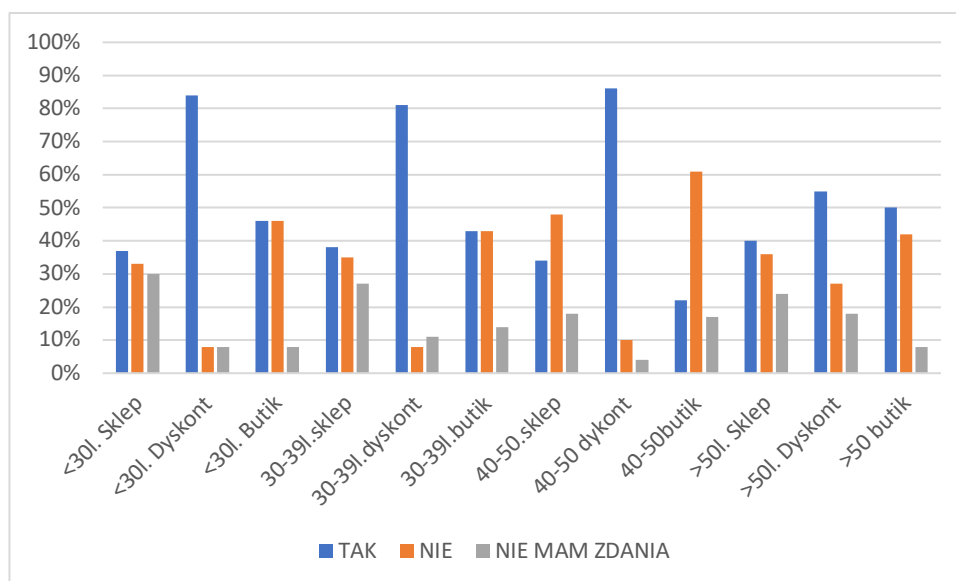
XIV. Ocena respektowania zapisów stawy o ograniczeniu handlu w niedziele przez pracodawcę i działający w jego imieniu pracowników (kadre kierowniczą)

Na pytanie: „Czy w Pana/Pani ocenie pracodawca i działający w jego imieniu przełożeni respektują postanowienia Ustawy o ograniczeniu handlu w niedziele?” - „tak” odpowiedziało 83% badanych kobiet i 83% ankietowanych mężczyzn, odpowiedź „nie” zaznaczyło 4% kobiet i 7% mężczyzn, natomiast odpowiedź „nie wiem” wskazało 13% kobiet i 10% mężczyzn. Nie odnotowano istotnych różnic statystycznych względem zmiennych miejsca zatrudnienia, stażu pracy i wieku.

XV. Ocena potrzeby zwiększenia zakresu godzinowego zamknięcia placówek handlowych do 31 godzin począwszy od godziny 22.00 w sobotę do godziny 5.00 w poniedziałek

Na zadane pytanie 44% kobiet odpowiedziało, że odczuwa potrzebę zwiększenia zakresu godzinowego zamknięcia placówek handlowych do 31 godzin począwszy od godziny 22.00 w sobotę do godziny 5.00 rano w poniedziałek, 36% nie widzi takiej potrzeby, natomiast 20% nie ma zdania na ten temat. Z kolei w grupie badanych mężczyzn 74% widzi taką potrzebę, 12% uznaje, że nie ma takiej potrzeby, natomiast 14% nie ma zdania na ten temat. W grupie badanych mężczyzn nie odnotowano różnic statystycznych względem zmiennych miejsca zatrudnienia, stażu pracy i wieku. Natomiast w grupie kobiet zatrudnionych w dyskontach odnotowano znaczny wzrost wyników wskazujących na potrzebę zwiększenia zakresu godzinowego zamknięcia placówek handlowych do 31 godzin począwszy od godziny 22.00 w sobotę do godziny 5.00 rano w poniedziałek.

WNIOSKI

Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że wprowadzenie ustawy ograniczającej handel w niedziele w znaczny sposób przyczyniło się do aktywizacji pracowników w zakresie spędzania przez nich czasu w dni ustawowo wolne. Znaczna większość ankietowanych odczuwa zadowolenie z wprowadzonych regulacji prawnych. Ustanowienie wybranych niedziel jako dni wolnych od pracy dla ponad połowy pracowników spowodowało zmniejszenie odczuwanego zmęczenia. Ponad 60 procent ankietowanych odczuło poprawę samopoczucia fizycznego i psychicznego jako następstwo wprowadzenia ograniczenia handlu. Zdaniem większości ankietowanych zwiększyły się kolejki do kas w dni poprzedzające wolne niedziele. Korelując otrzymany wynik ze wskaźnikiem wzrostu sprzedaży detalicznej można uznać, że ilość klientów rozłożyła się proporcjonalnie na inne dni tygodnia i sklepy nie odnotowały zmniejszenia obrotów. Ponad połowa ankietowanych zaobserwowała, że zadowolenie klientów nie zmieniło się w aspekcie stosunku do obsługi kas, szczególnie w dni poprzedzające wolne niedziele. Ponad 80 procent badanych odczuwa z kolei potrzebę objęcia kolejnych niedziel w miesiącu ograniczeniem handlu zgodnie z zamysłem ustawodawcy. Problematiczna pozostaje ocena zwiększenia godzinowego zakresu ograniczenia zamknięcia placówek handlowych, aczkolwiek około 1/3 pracowników zgłasza taką potrzebę. Wyjątek stanowią kobiety pracujące w dyskontach, które w ponad 80 procentach odczuwają konieczność wprowadzenia zmian w zakresie zamknięcia placówek

w większym wymiarze godzinowym. Warto zauważyć, że zmienne stażu pracy, wieku oraz miejsca zatrudnienia nie wpłynęły istotnie na rozkład uzyskanych odpowiedzi w większości przypadków. Istotnym wskaźnikiem jest pozytywna ocena przez ankietowanych respektowania przez pracodawców i kierowników przepisów regulujących ograniczenie handlu.

Adnotacja:

Niniejszy raport został przygotowany przez firmę **n|e|x|t|men HR consulting**. Aby zapewnić niezależność i obiektywizm firma prowadziła prace badawcze niezależnie, a strona zamawiająca oraz inne strony trzecie nie miały możliwości ingerencji w badania oraz w treść raportu. Niezależnie od podstawy działania w ramach obowiązującego prawa firma nie ponosi żadnej odpowiedzialności za czyny i konsekwencje ponoszone przez osoby trzecie ani żadne decyzje podjęte lub nie na podstawie niniejszego raportu. Użyte w raporcie wypowiedzi i komentarze osób fizycznych mają charakter autorski i nie stanowią interpretacji omawianych źródeł prawa. Wykorzystanie fragmentów raportu oraz danych empirycznych wymaga podania źródła.

Źródło:<https://www.flickr.com/photos/karlsimpson/6903325875/in/photolist-bw2mgV-opZCLF-ah7Udh-UxutCy-2b6mE1X-23aToag-ejmxPX-pj3LDX-briZ88-aA4kii-fVPLNB-9qBHSB-o3pjgE-dBen93-gdy4po-ddNret-b2P9bT-diM9xy-oqfWoE-fMRDow-eRNoyL-rjQrAb-maBHen-ohd71g-dD48hX-fPappM-e1puzF-dLzqGi-9pF7cY-24fpY4s-aky4WL-e5rG6T-bpfDkQ-nNEWEm-pbJ4EV-q6wkpw-PDGu3-oRiLCN-4aNLRH-dNvEDQ-4n9vCD-3Jev2L-22whsFH-cSNCWU-9DzvmT-5TMhst-299QbV-apz1UF-s5E29W-7vt6fW>